

ПРОБЛЕМА НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПИТАНЬ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ В ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИКІВ

Папуша І. О.

Стаття присвячена дослідженню ступеня наукової розробленості питань процесуальної діяльності органів прокуратури в протидії незаконному обігу наркотиків, визначенню актуальності проблем нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності в протидії незаконному обігу наркотиків, процесуального керівництва по кримінальним провадженням, питання підтримання державного обвинувачення та захисту прав громадян у ході судового розгляду кримінальних проваджень.

Ключові слова: прокурор, незаконний обіг наркотиків, нагляд, процесуальне керівництво, державне обвинувачення, координація.

Статья посвящена исследованию степени научной разработки вопросов процессуальной деятельности органов прокуратуры в противодействии незаконному обороту наркотиков, определению актуальности проблем надзора за соблюдением законов во время проведения оперативно-розыскной деятельности противодействии незаконному обороту наркотиков, процессуального руководства по уголовным производствам, вопросам поддержания государственного обвинения и защиты прав граждан в ходе судебного рассмотрения уголовных производств.

Ключевые слова: прокурор, незаконный оборот наркотиков, надзор, процессуальное руководство, государственное обвинение, координация.

The article investigates the degree of scientific development issues of procedural activities of the prosecution authorities in combating drug trafficking, determining the relevance of problems of supervision over observance of laws during the operational-search activity countering drug trafficking, procedural guidelines for criminal proceedings, the maintenance of public prosecution and defense the rights of citizens in the course of judicial review of criminal proceedings.

Keywords: attorney, drug trafficking, surveillance, procedural management, public prosecution, coordination.

Посилення правового захисту особи, розширення й зміцнення правових гарантій її прав і свобод в умовах розвитку демократії, а також утвердження незалежної судової влади, як визначального гаранту цих прав і свобод, справедливості й законності - необхідна умова функціонування демократичної правової держави. Подальше розгортання демократичних процесів в Україні вимагає реформування правоохоронної системи, передусім органів прокуратури. Переконані, що саме діяльність органів прокуратури має бути спрямована на недопущення розповсюдження небезпечних для життя й здоров'я наркотичних засобів і психотропних речовин, протидію незаконному обігові таких товарів у будь-якій формі, визначеній кримінальним процесуальним і оперативно-розшуковим законодавством.

Окремим проблемам процесуальної діяльності орга-

нів прокуратури в протидії злочинності присвятили свої праці Ю.П. Аленін, І.В. Вернидубов, Ю.Є. Винокуров, В.І. Галаган, В.О. Глушков, В.В. Долежан, В.С. Зеленецький, П.М. Каркач, В.Г. Клочков, Г.К. Кожевніков, І.М. Козьяков, М.В. Косюта, М.Й. Курочка, Є.Д. Лук'яничков, В.Т. Маляренко, О.Р. Михайленко, Г.О. Мурашин, В.Т. Нор, І.Л. Петрухін, В.П. Півненко, М.А. Погорецький, Г.В. Попов, М.В. Руденко, В.М. Савицький, Г.П. Середа, М.С. Строгович, В.Ф. Стуткус, В.В. Сухонос, Х.С. Таджикиєв, Р.Р. Трагнюк, Л.Д. Удалова, О.В. Хімичева, П.В. Шумський та ін. Зазначені вчені досліджували різнобічні проблеми діяльності органів прокуратури в протидії злочинності з позицій спеціальності 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

З іншого боку, питання здійснення органами прокуратури окремих функцій у протидії злочинності досліджувались у межах спеціальності 12.00.10 - судова влада, прокурорський нагляд, організація правоохоронної діяльності, адвокатури. Зокрема, координаційну діяльність прокуратури щодо боротьби зі злочинністю на дисертаційному рівні розглядав Д.В. Суходубов [17]. Проблеми здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів при розслідуванні злочинів проти життя особи викладені в дослідженні М.І. Зубрицького [6]. Особливостям прокурорського нагляду при розслідуванні кримінальних справ про злочини неповнолітніх присвятив свою дисертацію М.І. Копетюк [8].

Питання протидії злочинності органами прокуратури розглядалися й у межах інших спеціальностей. Наприклад, головні напрямки діяльності органів прокуратури України з попередження організованої злочинності були досліджені С.С. Мірошніченком [11] у межах спеціальності 12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Зазначене кримінологічне дослідження було спрямоване на розробку актуальних теоретичних і прикладних питань діяльності органів прокуратури щодо попередження організованої злочинності, вироблення її правових та організаційних основ. Особлива увага приділена нормам кримінального процесуального й оперативно-розшукового законодавства, які, на думку автора, поряд з кримінальним законом відіграють головну роль у боротьбі зі злочинністю.

Проте спеціальних досліджень, які торкаються проблематики процесуальної діяльності органів прокуратури по справах, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків, у контексті спеціальності 12.00.09 не проводилося. Частково на ці проблеми лише звертається увага в окремих роботах з кримінального процесу, криміналістики чи оперативно-розшукової діяльності.

Так, питання протидії незаконному обігу наркотиків з боку прокуратури частково означені в дисертаційному дослідженні А.М. Поляха "Криміналістична характеристика та основи розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів" [15]. У дослідженні розглядаються особливості організації розслідування контрабанди наркотичних

засобів у таких позиціях: широкому спектрі взаємодій різних суб'єктів (органів прокуратури України, митних органів, органів Державної прикордонної служби, оперативно-розшукових органів МВС України, органів Служби безпеки України, експертних установ і відповідних відомчих служб тощо); доцільності створення слідчо-оперативних груп, застосування бригадного методу розслідування; необхідності регулярного обміну інформацією між взаємодіючими суб'єктами щодо розкриття та розслідування цієї категорії злочинів; відпрацюванні спільного планування розслідування та координації спільної діяльності.

Частково про процесуальну діяльність прокурора в протидії незаконному обігу наркотиків йдеться в дисертаційному дослідженні О.В. Одерія "Розслідування злочинів щодо незаконного обігу наркотичних засобів" [13]. Переважно зазначена робота спрямована на висвітлення криміналістичної характеристики незаконного виготовлення й збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, особливостей організації розслідування злочинів на початковому етапі (порушення кримінальної справи, планування розслідування незаконного виготовлення й збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів загалом, планування окремих слідчих дій) тощо. Однак окремий розділ зазначеного дослідження присвячений саме взаємодії слідчого, прокурора з оперативними підрозділами та іншими службами органів внутрішніх справ, а також з компетентними органами іноземних держав, у процесі боротьби з незаконним обігом наркотиків.

Стосовно проблематики боротьби з незаконним обігом наркотиків окремо слід відзначити дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук Д.Й. Никифорчука "Теоретичні та організаційно-тактичні засади протидії незаконному обігу наркотичних засобів оперативними підрозділами міліції України" (Київ, 2010), що має фундаментальне значення стосовно проблематики боротьби з НОН. У ньому розглянуті основні положення оперативно-розшукової діяльності підрозділів, що здійснюють протидію незаконному обігу наркотиків, підкреслена роль органів прокуратури під час нагляду за ОРД ОВС, санкціонування проведення окремих оперативно-розшукових заходів [12].

Особливості процесуального керівництва досудовим розслідуванням по справах, пов'язаних з НОН, досліджувалися в науково-практичних і навчально-методичних працях В.І. Ніндипової, Р.В. Романчука, Я.А. Соколової, О.В. Єні та інших [2, 16]. Зокрема, у працях указаних авторів визначаються особливості процесуального керівництва по зазначеній категорії справ на початку досудового розслідування, особливості процесуального керівництва при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження, організації проведення слідчих (розшукових) дій, а також особливості повноважень прокурора під час закінчення досудового розслідування в кримінальних провадженнях про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення.

Окремо слід відзначити ті дослідження, які торкаються питань забезпечення прав і законних інтересів учасників процесу, адже по кримінальним провадженням, пов'язаних з НОН, ця проблематика актуальна як для сторони звинувачення (особливо взятих під захист свідків), так і для сторони захисту. Так, на дисертаційному й монографічному рівнях проблемам забезпечення

прав і законних інтересів учасників кримінального провадження через призму принципів кримінального процесу присвятила свої праці професор О.П. Кучинська [9]. Проте зазначеним автором недостатньо уваги приділяється забезпеченню прав учасників процесу за окремими видами злочинів, зокрема й у сфері НОН.

Науковці в галузі кримінального процесу традиційно переймаються різнобічними проблемами захисту прав підозрюваного (обвинуваченого). Але немає жодного дослідження, яке б охоплювало питання забезпечення прав і законних інтересів підозрюваних (обвинувачених) по справах, пов'язаних з НОН. Особливо тих підозрюваних, які стали жертвами провокаційних дій працівників правоохоронних органів під час проведення оперативних заходів та інших антинаркотичних заходів.

Питання діяльності органів прокуратури в протидії незаконному обігу наркотиків нерідко підіймаються на сторінках періодичної літератури в працях Л. Вигівської [1], В. Занфіро [5], І. Добореза [3], В. Дяченка [4], О. Одерія [14] та інших. На сьогодні також існують окремі методичні рекомендації щодо особливостей прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів [10], інформаційні листи про позитивний досвід роботи з організації розкриття й здійснення процесуального керівництва розслідуванням низки тяжких злочинів у сфері обігу наркотичних, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів [7]. Проте аналіз їхнього змісту свідчить про поверховий підхід до визначення специфіки прокурорського нагляду по цій категорії кримінальних проваджень без урахування суттєвих складових: організований чи груповий характер злочинів, специфічні підстави звільнення від кримінальної відповідальності за злочини у сфері НОН, переважно предикатний характер оперативно-розшукової діяльності, необхідність подолання протидії розслідуванню та гарантування безпеки анонімним і іншим свідкам, оперативного супроводження кримінальних проваджень, поширеність провокаційних дій працівників міліції при проведенні оперативних заходів тощо.

Отже, на сьогодні комплексно питання процесуальної діяльності органів прокуратури в протидії незаконному обігу наркотиків не досліджені. Потребують розв'язання на дисертаційному (монографічному) рівні проблеми нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій у протидії незаконному обігу наркотиків, результати яких є основою для доказової бази по кримінальному провадженню в майбутньому. Вимагають достеменного розгляду в контексті чинного КПК особливості процесуального керівництва по кримінальним провадженням, пов'язаним з незаконним обігом наркотиків, питання підтримання державного обвинувачення та захисту прав громадян у ході судового розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. У науковій площині залишаються недослідженими питання впливу координаційних повноважень прокуратури на якість оперативно-розшукової діяльності й досудового розслідування. У цьому зв'язку слід зазначити, що координаційні повноваження не мають обмежуватися констатацією стану наркозлочинності та її динаміки, цей напрям діяльності прокуратури повинен мати безпосередній вплив і оперативно-розшукову та кримінальну процесуальну діяльність міліції в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць (міст, районів).

Література

1. Вигівська Л. Прокурорський нагляд за додержанням законів при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів / Л. Вигівська // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2012. - № 3. - С. 109-114. - [Електронний ресурс]: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnaru_2012_3_23.pdf.

2. Діяльність прокурора з протидії правопорушенням законодавства у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: наук.-практ. посіб. / В.І. Ніндіпова, Р.В. Романчук, Я.А. Соколова, О.В. Єні; за заг.ред. В.А. Занфірова. - К.: Національна академія прокуратури України; Істина, 2012. - 246 с.

3. Доброрез І. Прокурорський нагляд за додержанням законодавства, що регулює обіг наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів / І. Доброрез // Прокуратура. Людина. Держава: Загальнодержавне фахове юридичне видання. - 12/2004. - № 12. - С. 44-46.

4. Дяченко В.І. Проблеми підвищення ефективності прокурорського нагляду за додержанням законодавства України, що регулює обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів / В.І. Дяченко // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин; [редкол.: Л.В. Губерський та ін.]. - К., 2009. - Вип. 84, ч. 2. - С. 161-168.

5. Занфіро В. Протидія незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прокурорського нагляду з цих питань / В. Занфіро // Вісник прокуратури. - 2010. - № 8. - С. 3-35.

6. Зубрицький М.І. Здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів при розслідуванні злочинів проти життя особи: Дисертація канд. юрид. наук: 12.00.10, Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України / Зубрицький Микола Іванович. - К., 2013. - 190 с.

7. Інформаційний лист про позитивний досвід роботи з організації розкриття і здійснення процесуального керівництва розслідуванням низки тяжких злочинів у сфері обігу наркотичних, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів / Прокуратура Херсонської області, 2013 // Офіційний веб-портал Генеральної прокуратури України. - [Електронний ресурс]: www.gp.gov.ua.

8. Копетюк М.І. Особливості прокурорського нагляду при розслідуванні кримінальних справ про злочини неповнолітніх: Дис... канд. наук: 12.00.10 / Копетюк Микола Іванович. - Х., 2008. - 208 с.

9. Кучинська О.П. Роль принципів кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників: Дисертація... д-ра юрид. наук: 12.00.09, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка / Оксана Петрівна Кучинська. - К., 2013. - 370 с.

10. Методичні рекомендації щодо особливостей

прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів / [Л.В. Вигівська, Ю.Г. Севрук, Т.А. Бігун]. - К.: Генеральна прокуратура України; Національна академія прокуратури України, 2013. - 51 с.

11. Мірошниченко С.С. Головні напрямки діяльності органів прокуратури України з попередження організованої злочинності: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого / Мірошниченко Сергій Сергійович. - Х., 2007. - 221 с.

12. Никифорчук Д.Й. Теоретичні та організаційно-тактичні засади протидії незаконному обігу наркотичних засобів оперативними підрозділами міліції України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність / Д.Й. Никифорчук. - Київ, 2010. - 36 с.

13. Одерій О.В. Розслідування злочинів щодо незаконного обігу наркотичних засобів: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Університет внутрішніх справ / Одерій Олексій Володимирович. - Х., 1997. - 256 с.

14. Одерій О.В. Розслідування злочинів щодо незаконного обігу наркотичних засобів: проблемні питання та шляхи їх розв'язання / О.В. Одерій // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. - 2011. - № 3. - С. 160-165.

15. Полях А.М. Криміналістична характеристика та основи розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: Автореф. дис... канд. наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза / Полях Анатолій Михайлович. - Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. - Х., 2009. - 21 с.

16. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням: навчально-методичний комплекс (для магістрантів денної форми навчання) / уклад.: М.С. Туркот, І.В. Вернидубов, А.М. Орлеан, О.В. Єні, Г.В. Попов, Л.А. Хруслова, В.Ф. Гаєвий, В.В. Севрюков, Н.О. Сиротіна, В.В. Козій, Н.М. Ленчевська, Л.Б. Коваленко, Н.Є. Міняйло, Н.В. Лісова. - К.: Видавничий центр Національної академії прокуратури України, 2014. - 86 с.

17. Суходубов Д.В. Координаційна діяльність прокуратури щодо боротьби зі злочинністю: Дисертація канд. юрид. наук: 12.00.10, Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого" / Суходубов Дмитро Володимирович. - Х., 2012. - 200 с.

*Пануша І.О.,
здобувач кафедри
кримінального процесу ОДУВС
Надійшла до редакції: 12.09.2014*

УДК 351.75 : 355.535 (351.74)

УДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ПРАЦІВНИКАМИ ОВС В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Вайда Т. С.

Кузнецов О. І.

В роботі проаналізовано сучасні соціально-політичні фактори та організаційні передумови, які призвели
© Т.С. Вайда, О.І. Кузнецов, 2014

до актуалізації питань необхідності захисту територіальної цілісності України. Розглянуто особливості

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**